

III.502.4.2018.JA

**Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Szanowna Pani Minister,

Pragnę zasygnalizować Pani Minister problem braku systemowych rozwiązań odnośnie zakresu oraz form wsparcia dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością dotkniętych kryzysem psychicznym, które po uzyskaniu pełnoletności i opuszczeniu placówki leczniczej dla nieletnich nadal wymagają kompleksowego i specjalistycznego wsparcia, a rodzina nie jest w stanie zapewnić im stosownej opieki i terapii.

Wskazywany problem obrazuje jedna ze spraw skierowana do Rzecznika przez matkę oraz pracowników ośrodka pomocy społecznej, dotycząca S... - od dnia 11 października 2018 r. osoby pełnoletniej, u której zdiagnozowano upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, całościowe zaburzenia rozwojowe oraz mikrouszkodzenia mózgu, które powodują zaburzenia zachowania, trudności w kontroli emocji i rozumieniu norm społecznych, fiksacje oraz nieświadomość konsekwencji własnych zachowań. Na przestrzeni całego życia była hospitalizowana na oddziałach pediatrycznych i psychiatrycznych kilkadziesiąt razy z uwagi na podejmowane próby samobójcze, agresywne zachowania i groźby stwarzające zagrożenie także dla osób postronnych. W poczuciu bezsilności matka S... w lutym 2017 r. wystąpiła do Centrum Pomocy Rodzinie z wnioskiem o umieszczenie córki w pieczy zastępczej. S... trafiła do pogotowia

opiekuńczego, z którego wielokrotnie uciekała, niszczyła mienie, dokonała prób podpalenia placówki i pobicia pracowników. Od 14 czerwca 2017 r. na mocy postanowienia Sądu ... S... została umieszczona w Krajowym Ośrodku Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w ..., a prowadzone przeciwko S... postępowania o czyny karalne zostały umorzone z uwagi na niepełnosprawność dziewczyny.

Krajowy Ośrodek Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich w ... jest publicznym zakładem opieki zdrowotnej przeznaczonym do wykonywania orzeczeń sądu o umieszczeniu nieletniego w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym, wydanych na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969). Zwolnienie nieletniego z zakładu następuje na podstawie prawomocnego postanowienia sądu lub w dniu ukończenia przez niego 18 lat.

Świadomość, że pobyt córki w Krajowym Ośrodku Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich ustanie z dniem uzyskania przez S... pełnoletności skłoniła matkę dziewczyny do podjęcia poszukiwań miejsca, w którym S... mogłaby zamieszkać po opuszczeniu zakładu. Niestety znalezienie właściwego miejsca okazało się niemożliwe z uwagi brak ośrodków udzielających całodobowego i bardzo kompleksowego wsparcia takim osobom jak S... W trosce o przyszłość i bezpieczeństwo swego dziecka matka wystąpiła o ubezwłasnowolnienie S...

Przykład S... pokazuje, że z chwilą osiągnięcia pełnoletności system traci z pola widzenia dorosłe niepełnosprawne dziecko niezależnie od faktycznej jego sytuacji, szczególnie psychofizycznej. Prawo nie przewiduje bowiem współdziałania szpitala, sądu, organów pomocy społecznej i rodziców/opiekunów na rzecz zintegrowania działań zmierzających do zapewnienia osobie potrzebującej specjalistycznego wsparcia i terapii. Zwolnienie pełnoletniego dziecka z placówki zajmującej się dzieckiem w kryzysie psychicznym nie niesie za sobą żadnej oferty dla rodzica, który oczekuje wsparcia w dalszej opiece nad dorosłym dzieckiem. Brak jest w systemie jednostki, która w sytuacji osiągnięcia przez nieletniego 18 lat i automatycznego zwolnienia z Krajowego Ośrodka Psychiatrii Sądowej dla Nieletnich, przejęłaby w sytuacjach koniecznych, potwierdzonych np. opinią medyczną kontynuację procesu leczenia i terapii oraz edukacji.

Roli tej nie spełnia oferta placówek i rodzin zastępczych prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998 ze zm.), gdyż są one dedykowane dzieciom do uzyskania pełnoletności, a starsi wychowankowie przebywają w pieczy zastępczej tylko do zakończenia procesu edukacji.

Wprowadzie ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 ze zm.) przewiduje możliwość uzyskania skierowania do mieszkania chronionego

przez osobę pełnoletnią, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, to jednak tryb uzyskania tej formy wsparcia jest uzależniony od wniosku osoby potrzebującej i ma charakter fakultatywny. Nadto niedostateczna jest wciąż liczba mieszkań chronionych dedykowanych osobom z zaburzeniami psychicznymi, co w sposób istotny ogranicza dostęp do kompleksowego wsparcia osób, które trwale lub przejściowo mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem w środowisku i pomocą taką winny być objęte niezwłocznie.

Problem sprawowania opieki nad niepełnosprawnymi dorosłymi dziećmi jest przedmiotem niezwykle istotnym i wielowątkowym. Troska rodziców o swe dzieci, o ich przyszłość w sytuacji, gdy są pozostawieni sami z problemem i napotykają na brak współpracy ze strony dzieci, powoduje, że sięgają do metody ostatecznej, to jest wystąpienia o ubezwłasnowolnienie swych dzieci w celu sprawowania w sposób adekwatny do potrzeb opieki. Nie można zapominać, że niesienie pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to najistotniejsze zadanie szeroko rozumianego systemu opieki, a art. 71 ust. 1 Konstytucji RP gwarantuje uwzględnienie dobra rodziny w polityce państwa, jak też szczególną pomoc rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Tak wyznaczony standard pomocy względem rodziny w której występuje niepełnosprawność wzmacnia norma art. 69 Konstytucji RP.

W przedstawionej sytuacji wydaje się koniecznością podjęcie dyskusji nad wypracowaniem takich spójnych systemowo rozwiązań, które pozwolą zabezpieczyć dobro niepełnosprawnego młodego człowieka i będą stanowić wsparcie dla rodziny, bez konieczności ingerowania w sferę praw podmiotowych osób z niepełnosprawnością. Rozwiązania takie wychodziłyby naprzeciw standardom międzynarodowym chroniącymi prawa człowieka. Nie bez znaczenia jest również okoliczność, że w 2007 r. Trybunał Konstytucyjny zasygnalizował potrzebę dokonania zmian w instytucji ubezwłasnowolnienia (wyrok z dnia 6 listopada 2007 r. sygn. akt U 8/05) w kierunku unikania stygmatyzacji osób niepełnosprawnych intelektualnie, a Rzecznik Praw Obywatelskich od dawna prezentuje pogląd, że instytucja ubezwłasnowolnienia, jako instytucja zastępczego podejmowania decyzji, powinna zostać zniesiona i zastąpiona systemem wspieranego podejmowania decyzji.

Istniejący system szeroko rozumianej opieki i wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin nie odpowiada potrzebom społecznym, sprzyja łamaniu praw człowieka i pozostawia osoby najbardziej potrzebujące i ich rodziny w poczuciu bezradności.

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958 ze zm.), uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanego problemu.

Z poważaniem,
(podpis na oryginale)